

taj način nije htio izostaviti ni jedan segment makedonske srednjovjekovne pismenosti. Dok je u prvoj polovici knjige dao uvod s opisom društveno-povijesnih i književnih prilika na makedonskom području, u drugome se dijelu više usredotočio na samu književnu produkciju.

Ovim je izdanjem bogat korpus makedonske književnosti višestruko opisan. Kod takva sastavljanja povijesti književnosti pojedina ponavljanja u različitim poglavljima teško je izbjeći, no ona su ovdje itekako dobrodošla. Makedonska srednjovjekovna književna ostavština dobila je pohvalan opis, koji podjednako obuhvaća smještanje u povijesni kontekst, određivanje žanrovske pripadnosti brojnih tekstova, ali i iscrpno nabranje brojnih rukopisa kao istaknutih čuvara nacionalne povijesti.

ANDREA RADOŠEVIĆ

Maja JAKIMOVSKA-TOŠIĆ, *Литературни и културни модели во македонската средновековна литература / Literary and cultural models in Macedonian Medieval literature*, Skopje 2013., 165 str.

Dvojezična knjiga o književnim i kulturološkim modelima makedonske književnosti rezultat je istraživanja koja na Institutu za makedonsku književnost u Skoplju provodi Maja Jakimovska-Tošić. Već sama koncepcija daje naslutiti kako je temeljni cilj upoznavanje šire znanstvene javnosti s glavnim značajkama makedonske književnosti. Knjiga je zamišljena kao pregled najvažnijih izdvojenih točaka makedonske pismenosti na temelju kojih autorica gradi model književnoga i kulturnoga identiteta. Odabranim temama makedonske književnosti Maja Jakimovska-Tošić pristupa s kulturološkoga aspekta. Upravo uzimajući u obzir društveno-povijesna zbivanja na makedonskom i širem balkanskom području u vrijeme osmanske vladavine autorica iznosi objašnjenja dugoga trajanja srednjovjekovne stilske formacije.

Većina tekstova, koji su u knjizi raspoređeni u tri tematske cjeline, nastala je na temelju autoričinih izlaganja na znanstvenim skupovima. U prvoj cjelini *Средновековни книжевни модели / Medieval literary and cultural paradigms* (11–44) autorica daje pregled makedonske književne produk-

cije od 15. do 18. st. koja je obilježena dominantnom srednjovjekovnom stilskom formacijom. Glavni razlog znatno produljenoga stvaranja teksto-va prema starijim uzorima, tj. iznimno dugoga nastavljanja bizantske tradicije autorica povezuje s nastojanjem da se tijekom višestoljetnog života pod Osmanskim carstvom, između ostalog i književnom produkcijom, pokušaju očuvati temeljni stupovi kako kršćanskoga tako i makedonskoga identiteta. Autorica također govori o produktivnosti triju književnih centara (Kumanovo, Kratovo i Ohrid), ali i drugih skriptorija, u kojima su nastajali brojni rukopisi, prijevodi inozemnih tekstova ali i originalna djela među kojima se ističu hagiografski i himnografski tekstovi, govornička proza, kronike i druga djela, pri čemu se osvrće na djelovanje istaknutih kulturnih ličnosti kao što su Vladislav Gramatik, Dimitrije Kantakuzin i Dimitrije Kratovski. Govorimo li o samim književnim djelima, cijelo jedno poglavlje posvećeno je recepciji *Aleksandride* u slavenskim književnostima, gdje se iznose teze o podrijetlu toga srednjovjekovnoga romana na južnoslavenskim prostorima.

Druga cjelina pod nazivom *Култната прослава на Св. Климент и Наум Охридски во средновековната, просветителската и современа културна традиција / The cultic acclaim of sts Clement and Naum of Ohrid in the Medieval, Missionary, and contemporary cultural Tradition* (47–98) posvećena je sv. Klimentu i sv. Naumu. Dok se u uvodu kratko osvrće na ćirilometodsku misiju, autorica glavni naglasak stavlja na opisivanje književnoga opusa sv. Klimenta ističući njegove himnografske i homiletičke tekstove te njegovu govorničku prozu. Dakako, u istoj cjelini skreće pozornost na važnost kulta sv. Klimenta u cjelokupnoj makedonskoj kulturi. U ovom je poglavlju možda ponajviše do izražaja došao njezin kulturološki pristup određenim ličnostima koje su ostavile traga u razvoju cjelokupne makedonske kulturne tradicije.

Treća cjelina nazvana *Средновековни книжевни и културни приближувања на релацијата исток-запад / Medieval literary and cultural approachments in relation between east and west* (101–160) u velikoj je mjeri posvećena pojavi bogumilske književnosti na širem južnoslavenskom području, osim kraćega prvog poglavlja u kojem se obrađuje odnos prema slavljenu kulta sv. Konstantina Velikoga u istočnoj i zapadnoj Europi. Pitanjem recepcije *Tajne knjige*, koja je bila poznata na europskom Zapadu

i Istoku, kao i njezinim srednjovjekovnih izvorima, bavi se u posljednjem poglavlju u kojem se osvrće i na druga heretična učenja.

Na kraju se svakako potrebno osvrnuti na dvojezičan koncept ovoga izdanja. Naime, istodobno objavljivanje znanstvenih studija na jednom od slavenskih jezika i na jednom svjetskom jeziku postalo je više nego potreba govorimo li o slavenskim narodima koji pišu ćirilicom. Riječ je o tome kako pojedine relevantne svjetske baze znanstvenih publikacija nerijetko ne registriraju ćirilične tekstove, odnosno takvi su tekstovi često teško pretraživi i samim time manje dostupni u digitalnom svijetu. Upravo je zato više nego poželjno da studije u kojima se pismenost određenoga naroda stavlja u širi kontekst pri čemu se ističu utjecaji drugih književnosti na stvaranje kako novih tekstova tako i prijepisa starijih prijevoda, ali i putovi kretanja određenih tekstova od istoka prema zapadu i obratno, ne ostanu poznate samo unutar uske nacionalne domene. Dvojezičnim izdanjima ta se prepreka vrlo jednostavno rješava, a da se pritom ne ide na štetu upoznavanja vlastitoga naroda s njegovom kulturnom povijesti. Naime, objavljivanjem studija samo na svjetskim jezicima, domaća bi javnost ostala uskraćena za nove spoznaje i poglede na pitanja iz nacionalne povijesti. Kulturološki pristup Maje Jakimovske-Tošić pokazao se značajnim u istraživanju starijega razdoblja makedonske književne povijesti, te stoga vjerujem kako će ova knjiga o književnom i kulturnim modelima makedonske književne povijesti, koji je opisan kroz izdvojene teme, biti vrlo koristan širokoj znanstvenoj i stručnoj javnosti.

ANDREA RADOŠEVIĆ

I U STANU I U DUĆANU

Stipo MANĐERALO, *Pismo za puk i gospodu. Prilozi proučavanju bosančice*, Buybook, Sarajevo 2015., 235 str.

Nizu knjiga iz pera laika i zaljubljenika u staru pismovnu baštinu, koje posljednjih desetljeća obogaćuju i oživljavaju kulturno-filološku produkciju, pridružuje se ova Stipe Mandžerala *Pismo za puk i gospodu*, u kojoj se pozornost usmjerava ponajviše na posljednja stoljeća uporabe bosančice, karakteristične brzopisne ćirilice, u Bosni i Hercegovini, i to ponajviše u